

| ANTON ENGLERT (M.F.L.): *Large Cargo Ships in Danish Waters 1000-1250. Evidence of specialized merchant seafaring prior to the Hanseatic Period*, Publications by The Viking Ship Museum, Roskilde 2015, 378 s., 385 kr.

Nærværende udgivelse er bind syv i Vikingeskibsmuseets serie *Ships and Boats of the North*, der tæller væsentlige publikationer om f.eks. Skuldelevskibene og Ladbykibet. I denne bog, der er en udvidet og revideret udgave af Anton Englerts ph.d.-afhandling fra 2001, behandler Englert langskibets noget oversete, men bestemt ikke uvæsentlige, „fætter“, nemlig det tidlige store lastskib, heriblandt koggen, i perioden 1000-1250. Bogen indeholder ud over Englerts egen tekst bidrag helt eller delvis skrevet af andre forskere som f.eks. Carsten Jahnke og Ole Crumlin-Pedersen (1935-2011), og overordnet må bogen betragtes som fuldendelsen af sidstnævntes banebrydende arbejde inden for nordisk skibsarkæologi. Dermed kan bogen med rette betragtes som et værk, der præsenterer *Stand der Forschung* i nordisk skibsarkæologi.

Bogen indeholder ti kapitler. De fire første behandler den historiske og historiografiske kontekst for handlen og skibene mellem 1000-1250, mens de fire næste omhandler specifikke skibsfund fra Danmark og Slesvig (Eltang, Lynæs, Karschau og Haderslev). De sidste to kapitler sammenholder og diskuterer fundene. Derudover indeholder bogen et nyttigt afsnit om skibsterminologi, et katalog over skibsfundene og fire appendices med specialstudier af f.eks. kalfatringsmaterialer. Det skal bemærkes, at selvom bogen er skrevet på engelsk, så er den tydeligvis enten oversat fra eller tænkt på tysk, og overgangen fra tysk til engelsk er ikke altid helt gnidningsfri.

Fra en historikers synspunkt indeholder bogen mange spændende aspekter, der enten underbygger eller (i mindre grad) udfordrer det traditionelle billede af Danmark og dansk søfart i overgangen fra „vikingetid“ til højmiddelalder. Overordnet understøtter værket via arkæologiske beviser Aksel E. Christensens og andre danske historikeres udfordring af den af tyske historikere fremførte tese, at tyske købmænd allerede fra 1100-tallets anden halvdel overtog kontrollen med handlen i Østersøen. Således viser Englert, at Christensen havde ret i, at Lübeck og de tyske købmænd først definitivt fik overtaget i Østersøhandlen fra 1250, og at denne overtagelse formentlig hang nøje sammen med tronstridighederne i Danmark efter Valdemar 2. Sejrs død i 1241. Dette medførte nemlig, at den danske kongemagt ikke som hidtil kunne understøtte, favorisere og beskytte danske købmænd og handel. Således kobles skibsfund, handel og magtpolitik i Danmark og Østersøen nøje og overbevisende sammen. Samlet må man konkludere

re, at der er tale om en essentiel bog, der leverer en grundig behandling af et væsentligt kapitel i tidlig dansk sø- og handelshistorie.

Thomas Heebøll-Holm

| CARSTEN PORSKROG RASMUSSEN: *Det sønderjyske landbrugs historie 1544-1830*, Historisk Samfund for Sønderjylland, Aabenraa 2013, 621 s., 368 kr.

Med *Det sønderjyske landbrugs historie 1544-1830* afslutter Carsten Porskrog Rasmussen firbindsværket om det sønderjyske landbrugs historie fra stenalder til nutiden. Historisk Samfund for Sønderjylland har arbejdet på at udgive dette siden 1988, hvor firbindsværket *Det danske landbrugs historie* udkom i anledning af 200-året for stavnsbåndets ophævelse i 1788. Hos Historisk Samfund for Sønderjylland fandt man, at det nationale værk kun i ringe grad havde berørt de særlige træk og udviklingstendenser i Sønderjylland, og de kastede sig derfor over at udarbejde deres eget værk for Slesvig. Efter 25 år, fire bind og godt 2.200 sider er det imponerende værk fuldendt. Selvom „sønderjysk“ her skal forstås i dets oprindelige betydning, slesvigsk, og værket altså dækker hele hertugdømmet Slesvig fra Kongeåen til Ejderen, så er det dog tankevækkende, at det sønderjyske værk er næsten en halv gang større målt i antal sider end det nationale danske værk.

Bogen er opbygget i fem kronologiske hoveddele, der igen er underinddelt i mere tematiske kapitler. De fem hoveddele er 1) *Den gyldne nytid 1544-1625*, 2) *I katastrofernes tegn 1625-1700*, 3) *Moden mangfoldighed ca. 1700-1770*, 4) *Bygninger og redskaber før 1800* samt 5) *Reformtiden*. De tematiske kapitler er dels orienteret om særlig vigtige begivenheder og udviklingstendenser for perioderne, f.eks. 1600-tallets kriges effekt på landboerne og landbruget, dels er kapitlerne orienteret om gennemgående temaer, der går igen i flere hoveddele. Dette er f.eks. tilfældet ved egnenes forskelligheder, landbrugenes forskellige erhvervsorientering og de sociale/økonomiske lag som husmænd, bønder og herremænd.

Godsejerne og herregårdene fylder meget, hvilket måske skal forstås ud fra de markante forskelle i Slesvig på dette område og den til tider store indflydelse, som disse havde i Slesvig. Men måske skal det også ses ud fra, at Porskrog Rasmussens disputats fra 2003 handlede om netop den slesvigske godsdrift. Den kombinerede kronologiske og tematiske opbygning fungerer fint, da det giver et godt flow og gode afgrænsede dele at sætte sig ind i. Men det giver også uundgåeligt nogle gentagelser, f.eks. ved egnenes regionale karakteristikker.